

Καὶ πλέκει, πλέκει ἡ μάγισσα
Πλέκει τὸ ἐντάφιο στεφάνη...
Ὥμη! Ποιὸς τὰ χρυσόμαλλα
Σὲ νέα ἥσω ἔσαναψφάνη;
(1899)

Ὥμη! μιὰ βρύση ἑστέρεψε
Στέρεψε μέσα μου μιὰ βρύση...
Ποιὸς μάγος τὰ πικρόνερα
Θὰ τήνε κάμη νάναβούσῃ;

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΕΜΝΗ ἑορτὴ ἐτελεῖτο τὴν 14 Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 1896 ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου. Οὐ διαπεπής καθηγητὴς τῆς Χημείας κ. Ἀιαστάσιος Χρηστομάνος ἐστεφανοῦτο ὑπὸ τῆς ἐκτιμήσεως τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κόσμου ἐπὶ τῷ αἰσιώ γεγονότι συμπληρώσεως τριακονταετηρίδος ἀπὸ τοῦ διορισμοῦ του ὡς καθηγητοῦ τοῦ Πανελλήνιου καθιδρύμαχος.

Ο κ. Χρηστομάνος ἀποτελεῖ σπανίαν προσωπικότητα, ἥν, ἐκτὸς τῶν ἀτεμικῶν χαροπισμάτων, ἔξαρει ἐπὶ μᾶλλον ἡ εὐρεῖα καὶ πολυειδῆς μάθησις καὶ ίδια ἡ ἀνεκτίμητος αύτοῦ εἰδοκότης εἰς κλάδον ἐπιστήμης σπουδαιότατον, σὺ ἐγένετο ὁ εἰσηγητὴς καὶ κρατερὸς σημαντικόφορος ἐν Ἑλλάδι. Σήμερον ἡ Χημεία, μετὰ τὰς τελευταίας προσδόους, ἀποτελεῖ ἐν τῇ Ἰατρικῇ, ταῖς Φυσικαῖς Ἐπιστήμαις καὶ καθόλου ἐν τῇ ὑλικῇ καὶ βιομηχανικῇ εὐημερίᾳ τοῦ λαοῦ μέγαν παράγοντα προαγωγῆς, ταύτην δὲ ἡμεῖς οἱ Ἑλληνες ὄφειλομεν εἰς τὴν ἀκαταπόνητον δραστηριότητα τοῦ κ. Χρηστομάνου, ἐργασθέντος μετ' ἀπαραμίλλου ζήλου πρὸς τοῦτο.

Ἐκ Μακεδονίκας ἔλκων τὸ γένος, ἔγεννηθη ἐν Βιέννη τῇ 8 Μαρτίου 1841. Παῖς ἔτη ὅν τοτε τακτικὸς ἀκροατὴς ἐξ ίδιας κλίσεως τῶν παραδόσεων τῆς Φυσικῆς καὶ Χημείας ἐν ταῖς Κυριακαῖς μαθήμασι τοῦ Πολυτεχνείου τῆς Βιέννης, εἰς δὲ τῷ 1858 κατετάχθη, ἀποφοιτήσας τοῦ Γυμνασίου.

Τὰς Πανεπιστημιακὰς σπουδὰς διήνυσεν εἰς πολλὰ Γερμανικὰ Πανεπιστήμια, γενόμενος τῷ 1862 διδάκτωρ. Ἐπανελθὼν εἰς Ἀθήνας διώρισθη καθηγητὴς εἰς τὸ Διδασκαλεῖον, νεώτατος. Τῷ 1863 ἐγένετο ὑφηγητὴς, συνέστησε δὲ ίδιας διπάναις μικρὸν χημεῖον, τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι, παρ' ὃ ἔξεπαιδεύθησαν πλειστοί Ἑλληνες, διακρινόμενοι σήμερον ὡς ιατροί, φαρμακοποιοὶ καὶ καθηγηταί. Ως ὑφηγητὴς ἦδη ἔδρασε τὰ μέγιστα δὲ κ. Χρηστομάνος, ἐπιτελέσας πλειστας πολυτίμους ἐργασίας. Κατήρτισε συλλογάς, περιώδευσε τὴν Ἑλλάδα, τῷ ἀνετέθη ἡ σύνταξις τοῦ καταλόγου τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, ἀνέλυσε καὶ ἔξετίμησε τὸν πλοῦτον τοῦ Λαχύρου, ἐνῷ διετέλει συγχρόνως καὶ καθηγητὴς εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον. Ἄλλ' ἡ ἐπιτυχεστέρα ἐργασία του τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦν ἡ ὑπὸ αὐτοῦ ἐπιστημονικὴ βεβίωσις πρωτοφανῶν φαινομένων τῆς ἐν τῷ κόλπῳ τῆς Σαντορίνης ἡρακιστείου ἐκρήξεως. Εἰς Θήραν μετέβη καὶ μετέπειτα, ἐκεῖ δὲ τῷ ἀπεστάλη τῷ 1866 δὲ διορισμός του ὡς ἐκτάκτου καθηγητοῦ τῆς Γενικῆς Χημείας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Πλὴν τοῦ ίδιαιτέρου του καὶ ἔτερα δύο νέα χημεῖα ἰδρυσεν δὲ ἀκούραστος καθηγητὴς, μέχρις σὺ τῇ ἐπιμόνῳ ἀπακιτήσει του ίδρυθη τὸ μέγα νέον Χημεῖον, ἀποπερατωθέν τῷ 1889, ἐνῷ πλέον τῶν ἔξι γιλιακῶν φοιτητῶν ἡκροάσαντο μέχρι σήμερον τὰς παραδόσεις, ἀριθμὸς ἀρκετὰ σεβαστὸς ἐν σχέσει

μάλιστα πρὸς τὴν ὄλγην προσοχὴν, ἥτις δίδεται παρ' ἡμῖν εἰς τὰς Φυσικὰς Ἐπιστήμας, ήθο δ' ἔξεπαιδεύθησαν, ἀσκηθέντες ἐμπράκτως. Πολλαὶ τῶν ἔκτοτε ἐργασιῶν τοῦ Χημείου τιμῶσιν ἔξοχας τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστήμην. Ἀναλύσεις ἑλληνικῶν ὄρυκτῶν, ιαματικῶν πηγῶν, ποσιμῶν

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Κ. ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΣ

ὑδάτων, χημικῶν ὄργανων συσκευαῖ, ἐπιστημονικαὶ ἔρευναι, μελέται ἐφ' ὠρισμένων περιπτώσεων διοικητικῆς ἢ ιδιωτικῆς ἐνεργείας, πᾶσα ἐργασία ἔξετελέσθη πάντοτε ἀψόγως, αἱ δὲ ἐκθέσεις καὶ αἱ ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις εἰς διεθνῆ συνέδρια, εἰς περισδικὰ καὶ συλλόγους τοῦ κ. Χρηστοκούνου εἰσὶν αὐτόχρημα μελέται βραχείχας ἐπιστημονικῆς κρίσεως. Κατὰ

τὰ ἔτη ταῦτα συνέγραψε πλείστας προχρυματείχς γενικῆς ὡφελείας, Ἀναλυτικὴν Χημείαν, Στοιχεῖα Χημείας καὶ δίτομον Ἐγχειρίδιον Χημείας, ὅπερ θὰ παραμείνῃ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ὡς τὸ μόνον τέλειον Ἐλληνικὸν σύγγραμμα. Ὁλίγιστα δὲ εὐρωπαϊκά συγγράμματα χημείας ὑπάρχουσιν, ἐν τοῖς νὰ μὴ γίνονται μνεία τῶν πολυειδῶν του περὶ ζητημάτων τῆς τε ἀνοργάνου καὶ τῆς ὄργανης χημείας.

*
Ως πολίτης, δὲ κ. Χρηστομάνος εἶναι ὑπογραμμὸς τοῦ καθήκοντος. Δικαίος καὶ αὐτηρός, ἀνυπόκριτος, γενναῖος εἰς εὐγενῆ αἰσθήματα, εὐπροσήγορος, πατριωτικώτατος, ὑπῆρξεν δὲ προσφιλῆς διδάσκαλος καὶ σύντροφος χιλιάδων νέων, σεβόμενος καὶ ἀγαπώμενος ἀμα ὑπ' αὐτῶν. Η ἐργασία του προσβάνει μέχρι προσωπικῆς αὐταπαρνήσεως, ἐν δὲ τῇ διδασκαλίᾳ του εἶναι ἐκτάκτως σαφής, ἀναλυτικὸς καὶ ἀκριβολόγος.

Τοιοῦτος ἐν βραχείᾳ βιογραφικὴ σημειώσει δὲ διαπρεπής καθηγητής καὶ μοναδικὸς ἐν Ἑλλάδι τῆς Χημείας καθηγημάτων κ. Χρηστομάνος. Τίδιψ μόχθῳ μετέδωκε τὰ ἐπιστημονικὰ φῶτα εἰς τοὺς φοιτητάς, οὓς οὐ μόνον ἐμόρφωσεν, ἀλλὰ καὶ ἐξεπολίτισεν δόσον οὐδεὶς ἀλλος ἐπιστήμων, ἀείποτε ἐπιβληθεὶς διὰ τῆς ιδίας προσωπικότητος. Τοῦτο κυρίως ἀποτελεῖ σπανίαν ἐξαίρεσιν ἐν Ἑλλάδι, ἐνθα καὶ τὸ Πανεπιστήμιον δὲν ἔμεινεν ἀτρωτὸν ἀπὸ τὴν ἐπιδρασιν τῆς πολιτικῆς. Πολλάκις ἡκύσταμεν νὰ λέγηται ὅτι δὲ οἱ Χρηστομάνος δὲν ἐδίδαξε μόνον χημείαν εἰς τὴν ἑλληνικὴν νεολαίαν, ἀλλὰ καὶ ἀνθρωπισμόν! Ἡ Ἑλλην. Κυβέρνησις πλειστάκις κατέφυγεν εἰς τὴν εὐρυμαθείαν του, ἀποστέλασα αὐτὸν εἰς Λαύριον (1865), Παρνασσόδια (1870), Μεσσηνίαν (1886), Χίον (1881), Καζαμιτσιόλαν τῆς Ἰταλίας καὶ εἰς Βερολίνον (1887), ἐνθα ἐπεστάτησεν εἰς τὴν κατασκευὴν τῶν μετρητῶν τοῦ οἰνοπνεύματος, εἰς ἐφαρμογὴν τοῦ παρ' αὐτοῦ συνταχθέντος Νόμου περὶ τῆς φορολογίας τοῦ οἰνοπνεύματος καὶ τοῦ ζύθου (1885).

Τῷ 1894 ἀντεποροσώπευσε τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον εἰς τὸ 8ον διεθνὲς Συνέδριον τῆς ὑγειεινῆς καὶ στατιστικῆς, τὸ συνελθὸν ἐν Βουδαπέστη, τῷ δὲ 1898 εἰς τὸ 3ον διεθνὲς Συνέδριον τῆς ἐφηρμοσμένης Χημείας ἐν Βιέννη. Ἐχρημάτισε δὲς κοσμήτωρ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς, τελευταῖον δέ, ὥσει στεφανούμενος ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ ἀγῶνι, ἐξελέγη τῷ 1897 Πρύτανις τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου.

Εἰς τοιοῦτον πολύτιμον ἀνδρά τὸν τῇ εὐγνωμοσύνῃ αὐτῶν οἱ μὲν "Ἐλληνες ἐπιστήμονες δικαίως ἀποτίουν καὶ τὴν σεμνὴν εὐχὴν συνεχίσεως τοῦ ἐξόχως κοινωνικοῦ σταδίου του, καθ' ὃ εὐθαρσῶς δὲ ἔγκριτος λόγιος ὑπὲρ τὴν τριακονταετίαν ἡγωνίσθη, ἐκπροσωπῶν ἀληθῶς σήμερον διλόκληρον περίσσον ἐπιστημονικῆς γενέσεως ἐν Ἑλλάδι καὶ παραμένων παρ' ἡμῖν ὑπέροχος ἐπιστημονικὴ αὐθεντία, ἐξαιρέτως δὲ ἡ "Ποικίλη Στοά" διερμηνεύει τὰ αἰσθήματα ταῦτα, κοσμοῦσα τὰς σελίδας τοῦ παρόντος τόμου αὐτῆς δι' ὥραίς προσωπογραφίας τοῦ κ. Ἀναστασίου Χρηστομάνου, τὸ πρῶτον ἦδη τιμῶντος διὰ τῆς διακεκριμένης συνεργασίας του καὶ τὸ ἡμέτερον ἔργον, διερμηνεύει τὴν νέαν δράσεις καὶ σταδιοδρομίας αὐτοῦ νὰ περιλάβῃ κατωτέρω ἐξοχὸν ἀρθρὸν τοῦ ἐπιφανοῦς "Ἐλληνος ἐπιστήμονος.